

w Księstwie. Inna rzecz, że brak nabywców w praktyce uniemożliwiał sprzedaż tych dóbr i wiązał w ten sposób interesy donatariuszy z Księstwem. Nie należy jednak przypuszczać, że mogło to stanowić jakiekolwiek zabezpieczenie jego istnienia. Oczywiście jest bowiem, że w razie poświęcenia Księstwa w jakichkolwiek przetargach politycznych interesy donatariuszy zostałyby zawsze przez Napoleona w tej lub innej postaci zagwarantowane.

Z punktu widzenia jurydycznego instytucja majoratów utworzonych przez Napoleona w Księstwie zasługuje na uwagę co do dwóch kwestii: 1) oceny praw donatariuszy w stosunku do Domeny Nadzwyczajnej — jest to zagadnienie cywilnoprawne; 2) oceny publicznoprawnej sytuacji dóbr majorackich w Księstwie.

W kwestii pierwszej skłonny jestem podzielić pogląd autorki, że chodzi tu o rodzaj własności podzielonej, przy czym chyba właścicielem zwierzchnim byłby cesarz reprezentowany przez Domenę Nadzwyczajną, a właścicielem użytkowym donatariusz. Żałować jednak należy, że koncepcja ta nie została przedstawiona na tle szerszych wyjaśnień teoretycznych, dotyczących tego typu własności.

W drugiej kwestii autorka zdaje się przychylić do poglądu, że donacje zajmowały swoistą, zbliżoną do enklawy eksterytorialnej, pozycję (s. 158). Nie byłbym jednak całkowicie przekonany o słuszności takiego zapatrywania. Z przedstawionych przez autorkę materiałów wynika raczej, że Napoleon nie chciał nadać donacjom jakiegoś odrębnego statusu publicznoprawnego. Zależało mu jedynie na odpowiednim uposażeniu majątkowym donatariuszy, a do tego celu najzupełniej wystarczały instrumenty cywilnoprawne — a więc konstrukcja własności użytkowej. Jeżeli natomiast pewne sprawy, takie jak np. wysokość obciążeń podatkowych i rekwizycji wojskowych były przedmiotem negocjacji i porozumień międzynarodowych, to jedynie dlatego, że wobec nieuporządkowania ogólnego ustawodawstwa podatkowego i wojskowego sprawy te wymagały jakiegoś wyraźnego rozstrzygnięcia w Księstwie.

Recenzowana monografia napisana jest ładnym językiem polskim. Stanowi niezmiernie ciekawą lekturę również dlatego, że problematyka prawna przedstawiona została w niej na żywym tle wydarzeń politycznych i w ścisłym z analizą gospodarczą. Przez bogactwo podanych w niej faktów, umiejętnie powiązanych w spójną całość, bardzo wzbogaciła się nasza wiedza o dziejach Księstwa Warszawskiego i jego instytucjach prawnych.

Książkę Moniki Senkowskiej-Gluck będącą jej rozprawą habilitacyjną, zaliczyć należy do wartościowych pozycji polskiej literatury prawnohistorycznej.

ZBIGNIEW RADWAŃSKI (Poznań)

Andor Csizmadia, *A nemzeti bizottságok allami tevékenysége (1944 - 1949)*, Budapest 1968.

W pracy tej omówiona została działalność Narodowych Komitetów na Węgrzech powstałych po r. 1944. Były one jednymi z najważniejszych organów, które uczestniczyły w ludowo-demokratycznej przebudowie państwa. Problemowi temu wprawdzie poświęconych zostało wiele prac rozpatrujących organy te pod różnorodnymi aspektami, jednakże omawiana monografia stara się ująć całość zagadnienia, zarówno gdy chodzi o ich genezę, przeszłe tradycje rewolucyjne na Węgrzech, jak i różnorodność działania Narodowych Komitetów.

Wiele miejsca w rozdziale pierwszym poświęcił autor rozważaniom na temat władzy w okresie rewolucji. Sięga tu do Wielkiej Rewolucji Francuskiej, omawia strukturę organów rewolucyjnych w Komunie Paryskiej i rewolucji rosyjskiej w 1905 r. Osobny podrozdział poświęcony został organom władzy w okresie Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej. Z kolei nawiązuje autor do rewolucyj-

nych tradycji węgierskich. Zajmuje się bliżej organami władzy w czasie rewolucji i walk wolnościowych na Węgrzech w latach 1848/1849, przechodząc następnie do bardziej szczegółowego omówienia organów władzy, jakie powstały i działały w okresie Węgierskiej Republiki Rad. Analizuje dokładnie działalność rad robotniczych, żołnierskich i chłopskich, do których należała w myśl konstytucji cała władza.

Właściwy temat podejmuje autor w rozdziale drugim, omawiając genezę Narodowych Komitetów, poczynając od utworzonego w początkach grudnia 1944 r. na terenie Segedynu Węgierskiego Narodowego Frontu Niepodległości i w tym samym miesiącu powołanego w Debreczynie Tymczasowego Zgromadzenia Narodowego. Komitety Narodowe powstawały w komitetach, miastach, powiatach i gminach. W skład ich wchodził przedstawiciele partii i stronnictw demokratycznych oraz związków zawodowych. Były one lokalną władzą, ale z chwilą utworzenia rządu, a następnie wyzwolenia Budapesztu ich działalność uległa ograniczeniu i powoli zamieniały się one w organy samorządu. Czyni tu autor porównanie z powstaniem i rozwojem rad narodowych w Polsce i w Czechosłowacji, zwracając uwagę na rolę, jaką one odegrały w latach okupacji, a następnie zaraz po wyzwoleniu.

W następnych rozdziałach zajmuje się autor pierwszym okresem działalności Komitetów Narodowych, gdy wprowadzały one w życie program Węgierskiego Narodowego Frontu Niepodległości i utworzonego w grudniu 1944 r. w Debreczynie Tymczasowego Rządu. Od lata 1945 r. zakres ich działalności administracyjnej uległ znacznemu zwężeniu, wzrosła natomiast ich rola polityczna. Jesienią 1945 r. powołany został do życia Krajowy Komitet Narodowy jako zwierzchnia władza nad Komitetami Narodowymi.

Dużo miejsca poświęcił autor strukturze organizacyjnej Komitetów, stosunkowi ich do państwowych organów władzy oraz roli jaką odegrały one w przebudowie państwa węgierskiego. Zajmuje się także udziałem Komitetów w wyborach do Zgromadzenia Narodowego, przy kształtowaniu się ciał samorządowych, ludowego sądownictwa i całej działalności politycznej.

Wreszcie ostatni rozdział omawia przyczyny i warunki, dla jakich w 1949 r. rozwiązane zostały Narodowe Komitety i Węgry wybrały odmienną drogę rozwojową aniżeli Czechosłowacja i Polska. Na końcu książki dołączone zostały najważniejsze dokumenty ukazujące rolę i zadania Komitetów Narodowych.

Żałować należy, że autor nie zamieścił na końcu pracy obszerniejszego streszczenia w języku obcym. Wydaje się, że praca ta w odpowiednim przekładzie winna zainteresować nie tylko historyków, ale i prawników, którzy mieliby materiał porównawczy do okresu kształtowania się władzy ludowej w krajach obozu socjalistycznego.

JAN WĄSICKI (Poznań)